

Curtea a examinat constituționalitatea unor prevederi legale referitoare la funcționarea limbii ruse pe teritoriul Republicii Moldova și la interzicerea controlului de constituționalitate a legilor adoptate până la intrarea în vigoare a Constituției

Luni, 4 iunie 2018, Curtea Constituțională a trebuit să se pronunțe cu privire la constituționalitatea unor norme conținute de Legea cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești, Legea privind modul de publicare și intrare în vigoare a actelor oficiale, Legea cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale și la statutul juridic al organizațiilor lor, Regulamentul Parlamentului, Codul jurisdicției constituționale și Legea cu privire la Curtea Constituțională.

Circumstanțele cauzei:

Potrivit articolului 13 din Constituție, în Republica Moldova limba de stat este limba română. Totuși, limba rusă beneficiază de un statut special, manifestat în special (i) prin obligativitatea traducerii tuturor legilor și a altor acte normative în limba rusă; (ii) prin garantarea realizării drepturilor minorităților naționale la educație preșcolară, la studii primare, medii, superioare și postuniversitare în limba rusă; și (iii) prin posibilitatea persoanelor aparținând minorităților naționale de a se adresa instituțiilor publice în limba rusă și de a primi răspuns în această limbă.

Prevederile legale care îi asigură limbii ruse acest statut special au fost contestate de către un grup de deputați, care au invocat, în sprijinul criticilor lor de neconstituționalitate, articolele 13 și 16 din Constituție. Acest din urmă articol stabilește că toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială.

Potrivit autorilor sesizării, prin prevederile contestate ar fi afectat statutul limbii române de limbă oficială în Republica Moldova. Totodată, ar fi discriminate celelalte minorități în afară de minoritatea rusă, pentru că limbile vorbite de acestea nu beneficiază de statutul de care are parte limba rusă.

Analiza Curții:

Curtea a analizat mai întâi Legea cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești. Având în vedere chiar titlul acestei legi, dubiile pe care le presupune formularea sa, dar și rațiunile de ordin practic, Curtea a trebuit să-și nuanțeze practica de declarare a admisibilității capetelor de sesizare. Ea a trebuit să verifice mai întâi dacă această lege este în vigoare, în general, pentru ca apoi să-i stabilească, dacă mai este nevoie, conformitatea cu Constituția. Curtea a notat că însăși denumirea Legii reflectă o realitate depășită (desuetă). Denumirea de „Republică Sovietică Socialistă Moldovenească” nu mai există din 23 mai 1991, când numele statului nostru s-a modificat în Republica Moldova.

Curtea a observat că aceeași denumire a legii induce existența unui paternalism în materie de utilizare a limbilor în general, incompatibil cu realitățile europene prezente în materie de drepturi fundamentale.

De asemenea, Curtea a constatat, în preambulul Legii, o altă dovadă a caracterului desuet al acesteia: obligativitatea utilizării limbii ruse ca limbă de comunicare între națiunile din Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice. Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice s-a destrămat pe 26 decembrie 1991. De altfel, dacă ar fi acceptată vigoarea legii în discuție, această obligație ar constitui o altă impunere a unei concepții de o manieră paternalistă, atipică pentru perioada

contemporană. Națiunile statelor succesoare ale Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice pot utiliza ca limbă de comunicare orice limbă doresc, important fiind actul înțelegerii.

În continuare, Curtea a adus mai multe exemple din Lege depășite de realitatea prezentului.

Potrivit Curții, caracterul tranzitoriu al acestei Legi, valabil doar pentru epoca în care a fost adoptată, este demonstrat și de numeroase legi ulterioare care au preluat prevederi din aceasta. Legea cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale și la statutul juridic al organizațiilor lor, Legea privind statutul juridic special al Găgăuziei și Legea cu privire la prevederile de bază ale statutului juridic special al localităților din stânga Nistrului, Legea cu privire la publicitate, Legea privind înregistrarea de stat a persoanelor juridice și a întreprinzătorilor individuali, Legea privind reglementarea prin autorizare a activității de întreprinzător și Legea privind libertatea de conștiință, de gândire și de religie dezvoltă sau chiar modifică radical prevederi conținute de Legea cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești. Legislația procesuală civilă și penală schimbă optica prevederilor Legii cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești cu referire la limba în care se formulează cererile și în care se desfășoară procedurile judiciare în Republica Moldova.

Toate aceste considerente au motivat Curtea să constate caracterul desuet și inutil al Legii cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești. Pe de o parte, nu dispozițiile sale produc efecte, ci dispozițiile legilor speciale ulterioare. Pe de altă parte, comunitatea din Republica Moldova trăiește într-un alt stat, unul nou, de drept, democratic și independent, în care rațiunile de moment ale Legii cu privire la funcționarea limbilor vorbite nu-și mai au rostul.

Curtea a subliniat că efectele declarării desuetudinii unei legi echivalează cu abrogarea acesteia. În consecință, ea a declarat inadmisibil capătul de sesizare referitor la această Lege.

În continuare, Curtea a trebuit să verifice incidența articolului 13 din Constituție.

Curtea a reținut că caracterul oficial al limbii române în Republica Moldova nu exclude traducerea actelor normative adoptate sau emise de către unele autorități centrale ale Republicii Moldova în alte limbi, garantarea de către stat a dreptului la educație în limba rusă, publicarea actelor normative, a comunicărilor oficiale și a altor informații de importanță națională în limba rusă și afișarea denumirilor instituțiilor și a localurilor publice în limba rusă. Textele de lege contestate din acest punct de vedere nu prevăd publicarea actelor normative, desfășurarea procesului de învățământ sau afișarea denumirilor instituțiilor și a localurilor publice **exclusiv în limba rusă**, ci, în primul rând, în limba română, limba rusă constituind o opțiune subsecventă.

Din dispozițiile legale contestate în acest sens, Curtea nu a dedus cum ar fi afectat caracterul oficial al limbii române în Republica Moldova. Curtea a menționat că dacă ar accepta această critică a autorilor sesizării, ar comite o eroare logică formală. Concluzia încălcării articolului 13 din Constituție prin utilizarea adiacentă a limbii ruse în anumite sfere sociale nu decurge din premisa că limba română este limba oficială a statului Republica Moldova. Prin urmare, Curtea a reținut că, atât timp cât există condiția prioritară a publicării actelor normative, a desfășurării procesului de învățământ, a comunicării de informații oficiale sau de importanță națională, a afișării denumirilor instituțiilor și a localurilor publice **în limba română**, articolul 13 din Constituție nu devine incident.

Cu privire la incidența articolului 16 din Constituție, care garantează egalitatea cetățenilor în fața legii și a autorităților publice, Curtea a subliniat importanța respectării de către statul Republica Moldova a prevederilor convențiilor internaționale privind protecția minorităților naționale.

Deși Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare nu garantează un drept general pentru vorbitorii de limbi regionale sau minoritare de a comunica, în relația lor cu autoritățile publice, în limba lor, aceasta le cere statelor, la articolul 10, să adopte o atitudine pozitivă privind utilizarea unei limbi regionale sau minoritare în contactele cu administrația și serviciile publice, atunci când este posibil, fără să existe constrângeri excesive din partea autorităților publice.

Problema unei presupuse discriminări a minorităților de alte limbi decât limba rusă nu trebuie să conducă la eliminarea limbii ruse din prevederile legale contestate. Curtea a subliniat acest fapt inclusiv prin prisma dispozițiilor Cartei de la Paris pentru o nouă Europă, care prevăd că trebuie încurajată prețioasa contribuție a minorităților naționale în viața societăților noastre și **că trebuie îmbunătățită în continuare situația acestora**. Prin semnarea acestei Carte, Republica Moldova și-a exprimat profunda convingere că pacea, dreptatea, stabilitatea și democrația reclamă protejarea identității etnice, culturale, lingvistice și religioase a minorităților naționale și crearea condițiilor pentru promovarea acestei identități. Republica Moldova s-a obligat să soluționeze problemele referitoare la minoritățile naționale în mod satisfăcător numai într-un cadru politic democratic.

Curtea a subliniat că Declarația de Independență a Republicii Moldova a anunțat aderarea la Carta de la Paris pentru o nouă Europă. Prin urmare, salvagardarea drepturilor lingvistice ale minorităților naționale din Republica Moldova face parte din identitatea sa constituțională, concluzie care rezultă din considerentele HCC nr. 36 din 5 decembrie 2013, parag. 86.

Curtea a avut în vedere prevederile acestor tratate internaționale obligatorii pentru Republica Moldova, care instituie standardele minime în materie de drepturi ale minorităților lingvistice. Ea a accentuat importanța discutării problemelor din această sferă în forul legislativ.

Curtea a menționat că nu poate permite ca mecanismul constituțional de protecție a drepturilor fundamentale să le acorde oponenților parlamentari dezamăgiți de o anumită politică statală – conformă cu standardele internaționale în materie – obținerea unei victorii la Curtea Constituțională, victorie pe care nu au putut-o obține în forul electiv și democratic al țării lor, acolo unde prevăd convențiile internaționale că trebuie dezbătută problema minorităților naționale.

Curtea a analizat apoi prevederile legale care exceptează de la controlul constituționalității actele normative adoptate înainte de intrarea în vigoare a Constituției.

Indiferent de modificarea sau lipsa modificării legilor adoptate înainte de intrarea în vigoare a Constituției, competența Curții operează în cazul tuturor legilor în vigoare. Ea tratează aceste legi tot așa cum tratează legile adoptate după intrarea în vigoare a Constituției.

Atât timp cât un text legislativ adoptat înainte de intrarea în vigoare a Constituției nu este abrogat potrivit articolului II din dispozițiile finale și tranzitorii ale Constituției, Curtea Constituțională își poate exercita controlul de constituționalitate cu privire la acesta. Ea este motivată să procedeze astfel în baza principiului protecției efective pe care trebuie să o acorde drepturilor fundamentale și în baza statutului ei de garant al respectării Constituției.

Comunicat de presă
Emis de Serviciul de presă al Curții Constituționale

În consecință, Curtea a reținut că își poate exercita misiunea de verificare a constituționalității legilor adoptate anterior intrării în vigoare a Constituției din 29 iulie 1994.

Soluția Curții:

Curtea *a admis parțial* sesizarea depusă de către deputații în Parlament Mihai Ghimpu, Lilian Carp, Petru Cosoi, Valerian Bejan, Roman Boțan, Ion Apostol, Ion Casian, Alina Zotea-Durnea și Ștefan Vlas;

a declarat neconstituționale articolul 4 alin. (2) din Codul jurisdicției constituționale, adoptat prin Legea nr. 502 din 16 iunie 1995, și articolul 31 alin. (2) din Legea nr. 317 din 13 decembrie 1994 cu privire la Curtea Constituțională;

a constatat desuetudinea Legii nr. 3465 din 1 septembrie 1989 cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești;

și

a declarat inadmisibile celelalte capete ale sesizării.

###

Serviciul de Presă
Curtea Constituțională a Republicii Moldova (CCM)
presa@constcourt.md

Efectul Hotărârilor CCM a fost explicat de Curte în 2013 – Hotărârea de interpretare a art. 140 din Constituție:

- Prevederile care sunt contrare Constituției devin nule;
- Hotărârea CCM are putere de lege, pentru viitor;

Cetățenii veniți în fața Curții în cauza cu privire la care au un proces în instanța de judecată – excepție de neconstituționalitate – nu primesc rezolvarea directă a cauzei, ci instanța de judecată se pronunță în baza hotărârii CCM.